

ANALYSE

DE **VUILE** TOEKOMST

DE HERSENKRONKELS / MIJMERINGEN VAN EEN FIERE ECHTGENOOT

Tom Palmaerts kijkt met zijn bril van trendwatcher naar zijn eigen Flanelstraat, in mei en juni 2014 een van de negen Leefstraten.

Tom is **“TRENDWATCHER OF THE YEAR 2013”**

“Schat, we maken van onze straat een Leefstraat,” vertelt mijn vrouw me op een ochtend. Een wat? Met veel enthousiasme schetst ze het toekomstbeeld dat ze met enkele van onze buurvrouwen heeft bedacht. “Onze straat wordt een sociale ruimte,” droomt ze, “waar onze kinderen kunnen spelen zonder te moeten letten op auto’s. Een plek waar jong en oud elkaar leren kennen en waar we met vrienden kunnen aperitieven en kletsen.” Ik ben onder de indruk van haar plannen. Als trendwatcher probeer ik mensen al jaren duidelijk te maken dat we in een tijd van globalisering, snelheid en chaos nood hebben aan een thuis, aan stilte, aan een goed gesprek en een fijne buurt. Maar mijn straat wacht niet tot anderen overtuigd zijn, mijn straat doet het gewoon. De ondernemingszin van mijn vrouw en de burens - de trendsetters! - is dan ook perfect onderzoeksmateriaal. Waarom spreken Leefstraten zo aan? Is het iets nieuws? Wat zijn de mogelijke pijnpunten? En vooral: werkt het wel? Op dat laatste kan ik als fiere echtgenoot en trotse buurtbewoner heel kort antwoorden: het werkt! We hebben een Leefstraat gemaakt, en we wilden er eigenlijk niet meer vanaf.

TEKST TOM PALMAERTS

FLANELSTRAAT 2014

FLANELSTRAAT 2014

Het propere scenario

Hoe verklaar je een fenomeen als de Leefstraat? Het past niet helemaal in een wereld die steeds globaler en meer technologisch wordt. Als we aan de toekomst denken, doen we dat meestal in futuristische termen. Een toekomst waarin we slimme kledij dragen die past als een tweede huid en die constant in verbinding staat met onze gsm van flexibel glas. Auto's besturen er zichzelf en loodsen ons zonder enige opstopping van het werk naar huis. Ons huis bereidt zich automatisch voor op onze komst. Het laat de robotstofzuiger dat ene vuiltje nog weghalen en zet ons favoriete muziekje op. Van zodra we de voordeur achter ons dichtslaan, is alles wit. Het keukenblad, de vloer, de muren: alles perfect wit. De koelkast: kraakhelder wit, gevuld met blinkend fruit en glanzende groenten. We lachen er altijd onze hagelwitte tanden bloot, en we zijn zielsgelukkig. Dit toekomstscenario lijkt zo perfect dat het bijna saai wordt. Waar is de rock-'n-roll? Waar zijn de toevalligheden?

“

Wat dreigt te verdwijnen,
wordt waardevoller

Het vuile scenario

De Leefstraat is een tegenreactie op dat toekomstbeeld, en in die zin perfect normaal. Want op elke trend volgt altijd een beweging die daar tegenin gaat. Wat dreigt te verdwijnen, wordt waardevoller. Als technologie een steeds grotere invloed heeft op de maatschappij, worden authenticiteit en het organische opnieuw belangrijker. Als globalisering de wereld in zijn greep heeft, dan krijgt het lokale opnieuw een grotere waarde. Een prachtig voorbeeld is dat van Prinzessinnengarten, een groen paradijs in het stadscentrum van Berlijn. In 2009 was het nog een braakliggend terrein vlakbij het drukke Moritzplatz in Kreuzberg. Maar sinds vzw Nomadisch Grün het openstelde voor de omgeving, is het een bruisende trekpleister geworden. De omwonenden onderhouden er niet alleen de moestuinen,

OVER HET BELANG VAN PRUTSEN

Delen zit in het DNA van de Leefstraat. Delen doe je er automatisch. Je deelt er tijd en vriendschappen, goede gesprekken en wilde ideeën. Maar je kan nog meer doen, nog véél meer. Zoals een swap bijvoorbeeld: vrouwen die naar hartenlust kledij, boeken – gelukkig nog net niet hun lieven – ruilen. Of een garage sale, of een weggeefschap. *One man's trash is another man's treasure*. Wij zijn blij dat we van onze oude spullen af zijn, en andere mensen zijn gelukkig met hun schat. Je ziet tal van mooie varianten op weggeven ontstaan: gratis schappen in winkels, minibibliotheken op de hoek van de straat, *giveaway* pleinen,... Gratis bestaat dus wel. Het mooie is dat de technologie dat mogelijk maakt op grote schaal, met mensen die we niet kennen. Op de zeer succesvolle website FreeCycle bijvoorbeeld kan je spullen en diensten aanbieden die jij niet meer nodig hebt. Er is altijd wel iemand die er gebruik van kan maken. En ook delen is gemakkelijk online. We regelen taxi's (Uber), lenen boormachines en andere spullen (wijdelen.be) en logeren in een andere stad (Airbnb). Het is een interessante evolutie, waarin technologie ons fysiek samenbrengt.

Wat me ook fascineert is een stijgend inzicht dat kwaliteit en eerlijkheid een prijs hebben. Als we meer focussen op kwaliteit wordt het hergebruik en herstel van materialen terug belangrijker en mogelijk. Wereldwijd ontstaan er *repair cafés*, gaan mensen aan de slag met afval, is *up-cycling* mainstream geworden, en organiseren we *repair parties*, waar je tussen het dansen door producten herstelt of laat herstellen. Experts helpen je om je spullen te repareren, niet alleen omdat dat duurzamer is, maar omdat het fijn is om elkaar te helpen. *Repair cafés* zijn ook een zoveelste bewijs dat imperfectie opnieuw mag. We zijn blij als onze oude radio het weer doet, in plaats van hem te moeten weggooiën en een gloednieuwe te gaan kopen. We mogen dan ook opnieuw prutsen. "Goed gevonden" is belangrijker dan "waar heb je dat gekocht?" Zo was onze zelfgemaakte katrol een groot succes, en weet ik van Prinzessinnengarten dat bloembakken ook gewoon vervangen kunnen worden door steenpuinzakken.

fruitbomen en bijenkorven, ze houden er ook een café en restaurant open. Er zijn workshops, open dagen en een winkel waar een deel van de oogst verkocht wordt. Zo ontstaat een nieuwe vorm van economie gebaseerd op een lokaal samenhangsgevoel en de goesting om handen vuil te maken. Het vuile scenario dus.

Leefstraten zijn natuurlijk geen Prinzessinnengarten, maar ze hebben evenveel kracht om dingen in beweging te zetten. Mensen doen de rolluiken naar omhoog en stappen naar buiten. Ze steken de handen uit de mouwen en gaan het gesprek aan. Ze organiseren samen heel organisch een buurtaperitief of voetbalavond en zetten de ontbijttafel buiten op een zomerse ochtend. Kortom: ze leven samen.

Welk toekomstbeeld zal het halen? Gaat de wereld in de richting van het propere, witte scenario? Een wereld waarin slimme machines met elkaar communiceren om ons leven gemakkelijker te maken, is een ontzettend aantrekkelijk idee. De kennis van al die apparaten samen zorgt ervoor dat onze koelkast steeds vol is, dat onze auto zelf een parkeerplaats vindt, dat auto's zich automatisch aanpassen aan druk verkeer, dat we gezonder en veiliger leven, etc. Of zitten we binnenkort allemaal met onze handen in de modder? Volgens het vuile scenario hebben we binnenkort allemaal een groentetuin, wonen we in Leefstraten, en *sjezen* we met onze fiets door de stad. Wellicht worden beide scenario's werkelijkheid, hoe paradoxaal dat ook klinkt. Technologie is er nu eenmaal, en zal in de toekomst een grote rol blijven spelen. Maar we hebben ook vuile handen nodig, en blauwe plekken. Die leren ons dat het niet zo erg is om af en toe eens vuil te zijn of op je bek te gaan. Risico's nemen en erdoor geraken, ook dat hebben we nodig om de toekomst te overleven.

De kracht van vuil

Op een ochtend besluiten we om een brug te maken met houten planken. Onder de brug zouden speelgoedautootjes kunnen doorrijden, op de brug zelf willen we gras en planten laten groeien. Enkele gezinnen gaan in de gietende regen met het idee aan de slag. Twee uur later rijden de kinderen hun autootjes naar hartenlust onder de constructie door. De brug beantwoordt in de verste verte niet aan de

KAREL ANTHEUNISSTRAAT 2014

veiligheidsnormen voor speelgoed, maar dat kan niemand deren. Het hout is niet zonder risico op splinters, ondervinden een aantal kinderen en ouders. En de hele constructie staat toch wat wankel. Maar op de een of andere manier komt het toch goed. Dat is een belangrijke boodschap die ik dit jaar heb geleerd: het komt meestal wel goed. Het hoeft niet allemaal volgens de regeltjes te verlopen. Niet alles hoeft perfect glad te zijn. Het mag allemaal wat vuiler, wat ruwer. Het was een van de trends uit ons trendrapport van vorig jaar: *raw culture*. Wij als mens, net zoals de dingen die ons omringen, mogen wat ruwer zijn, wat weerbaarder en krachtiger.

Want wij zijn als maatschappij zo ons best aan het doen om alles veiliger te maken, dat we te *soft* worden om de toekomst aan te kunnen. We proberen zo hard om gevaar te vermijden, en alle risico's te voorzien. We hijsen onze kinderen in helmen en fluo-gele outfits, we voeren hen overal naartoe, we houden hen binnen, we houden hen op de grond. Onze bezorgdheid over wat allemaal fout kan lopen, proberen we op te lossen met steeds meer regels. Maar juist die bezorgdheid en de daaraan gekoppelde regelnevelij houdt ons aan de grond genageld. Of je nu een product wil maken, een dienst wil aanbieden of een event wil organiseren, je moet al over heel veel enthousiasme en doorzettingsvermogen beschikken om het te realiseren.

Zo vatten twee buren op woensdagavond het plan op om op vrijdag een buurtbarbecue te organiseren, omdat het die dag mooi weer zou worden. Eén van hen belt de stad met de vraag of ze twee dagen later de straat mogen afzetten? “Onmogelijk,” is het antwoord aan de andere kant van de lijn. Een dergelijke aanvraag moet minstens enkele weken voor het event ingediend worden, en moet bovendien “langs zeven instanties voor een handtekening.” Zeven! En dat terwijl je in België pas een paar uur op voorhand weet of het zal regenen.

Of nog: als je een bord in de straat plaatst “opgelet, hier lopen kinderen,” ben jij aansprakelijk als iemand ertegen rijdt. Dus neem je ofwel het risico dat een kind aangereden wordt, ofwel het risico dat je mag betalen als iemand tegen je bord rijdt.

Er is waarschijnlijk een logische uitleg voor al die regels, maar ik vraag me af of we hier niet te ver in gaan. Want als we onze kinderen, en onszelf, één ding

moeten leren, dan is het omgaan met onzekerheid. De toekomst is onzeker dus de kans dat we op onze bek gaan, is enorm groot. En dat is ook niet erg. Blauwe plekken horen erbij. Dat vergeten we wel eens. Het is geen toeval dat het ondernemerschap in België zo laag is want op je bek gaan, wordt als falen gezien. Hoe kunnen we onze kinderen leren om blauwe plekken te incasseren? En vooral: hoe kunnen we hen leren om daarna op zoek te gaan naar een manier om opnieuw te proberen, eventueel met een andere tactiek? Een ruwe toekomst is er één waar we kunnen incasseren, én de kracht hebben om terug te slaan. En dat begint met wilde spelletjes zoals een roetsbaan midden in de straat, met gammele bruggen, en met een illegale straatbarbecue. Heerlijk gegeten, moet ik zeggen.

Leven is delen

De barbecues in onze Leefstraat volgen overigens steeds hetzelfde patroon: iedereen brengt vlees of vis mee en iets (of veel) om te drinken. Na een uur weten we *begot* niet meer wiens wijn we nu aan het drinken zijn, en zijn we al lang blij als we een stukje vlees op ons bord krijgen. Toch zijn we allemaal content, want we delen een moment samen. En delen, dat is de toekomst.

Een stijgende groep mensen hecht minder waarde aan ‘hebben’. Zeker jonge gezinnen schuiven de klassieke statussymbolen zoals een groot huis en een blinkende auto aan de kant en stellen andere prioriteiten. ‘Zijn’ wordt belangrijker dan ‘hebben’.

“

Mensen doen de rolluiken
naar omhoog en
stappen naar buiten

Een auto? Een grasmachine? Of pakweg een tent? Het zijn allemaal spullen die je soms nodig hebt, maar die het overgrote deel van de tijd ongebruikt stof vergaren. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat onze auto's maar vier procent van de tijd effectief rijden. Dat betekent dat ze 96 procent van de tijd nutteloos plaats innemen, in onze garages of op onze parkeerplaatsen. En als ik mijn auto maar vier procent van de tijd gebruik, dan durf ik er eigenlijk niet aan denken hoe vaak ik mijn graskantmaaier nodig heb.

Een heel logische verklaring voor het succes van delen, is dan ook dat het iedereen geld uitspaart. Als je zelf geen grasmachine hoeft te kopen, of, nog beter, een auto, dan heb je meer geld voor leuke dingen. We delen dus zeker vanuit financiële overwegingen, maar er is meer. We delen vanuit een verlangen naar duurzaamheid, en meer nog vanuit een verlangen naar het collectieve. Waar de jaren tachtig, negentig en nul sterk individualistisch waren, stellen we dit decennium de groep opnieuw centraal. Als je mensen vraagt waarom ze spullen en momenten delen, dan is het antwoord meestal dat het tof is om iets te doen samen met anderen. Het denken in wij-termen groeit sinds 2008, niet toevallig het jaar waarin Facebook populair werd in België. Sociale netwerken hebben het collectief denken absoluut gestimuleerd, zelfs al lijkt het soms niet méér te zijn dan zelfverheerlijking. Je mag de rol van het netwerk niet onderschatten. 'Ik ben wat ik deel' heeft zich langzaam losgemaakt van Facebook, en is zich geleidelijk aan binnen onze samenleving aan het verspreiden.

Met onze Leefstraat, en meer bepaald de buurtbarbecues en de vele flessen wijn die we samen openen, creëren we de context voor dat wij-gevoel. En het delen van ervaringen, kennis en een glimlach blijkt een pak waardevoller dan een blinkende auto voor de deur. We hadden in onze Leefstraat nog specifieke deelactiviteiten, zoals een kledingswap of fietsdelen, kunnen organiseren. Maar dat hebben we niet gedaan. Het delen van het moment, een rustpunt in de *rush* van ons leven, is waar we in onze straat het meest aan hebben gehad.

Forward to basics

Op een ochtend zitten we samen aan een lange ontbijttafel. Generaties door elkaar. Baby's en

ALLES KAN BETER

Hoe fijn onze Leefstraat ook was, het was niet allemaal rozengeur en maneschijn. Vooral naar het einde van het project begon het ons op te vallen hoeveel verantwoordelijkheid je draagt als organisator. Wat als er nu een auto tegen het zelfgemaakt kartonnen bord op een stoel rijdt? Wat als een hoop jongeren die je niet kent je straat als ontmoetingsplek gebruiken? Wat als kinderen op hun fietsje aan komen rijden van verderop om mee te spelen met de kinderen in de straat en één van hen een zware val doet? Wat als je 's morgens opstaat en de bloembakken zijn vernield? Die verantwoordelijkheid was soms lastig om dragen. Zo hebben we op een buurtbarbecue enkele kinderen naar huis gestuurd omdat ze niet in onze straat woonden en het vervelend was om ook nog eens op hen te moeten letten. Een beetje asociaal, dat weet ik wel, maar babysit spelen voor de hele buurt is iets teveel van het goede. Wij hadden gelukkig een heel enthousiaste straat, waarin iedereen aan hetzelfde zeel trok. Dat zal vast ook niet overal zo zijn. Buren ruziën over het lawaai van spelende kinderen, over pleintjes waar jongeren hangen, over kleuterscholen en kinderopvang in de straat. Het zijn signalen van een individualistische maatschappij, waar we het lastig hebben met de ander. Ik ben er wel van overtuigd dat net hier de Leefstraat een heel goede manier zou kunnen zijn om die problemen op te lossen. Omdat ze mensen terug samenbrengen in een lokale context, en uitnodigen om elkaar te leren kennen en begrip te krijgen voor verschillen.

tachtigjarigen. Geen technologie, geen auto's en geen espressomachines. Simpelweg de buurt aan één tafel. "Zo moet het dus vroeger geweest zijn," zeggen we tegen elkaar. "Heerlijk toch!" Tot Paula, de oudste dame van onze straat zich luidop afvraagt hoe het komt dat ze zoiets nog nooit heeft meegemaakt in de vijftig jaar dat ze hier woont. Het is even stil terwijl het besef doordringt: dit is geen terugkeer naar de goeie oude tijd. De keuze voor het lokale, de betrokkenheid bij de buurt, het handen vuil maken... Eigenlijk is het allemaal vrij nieuw.

De drijvende kracht achter deze initiatieven zijn in veel gevallen vrouwen. Jonge dertigers die

“

Het is geen toeval dat ook bij ons enkele jonge moeders, waaronder mijn vrouw, het voortouw namen. Deze groep vrouwen is binnen onze samenleving enorm trendsettend, zonder dat ze dat zelf beseffen

ondernemingszin en ambitie uitstralen. Ze bewegen in een hypersnelle wereld, waar carrière en technologie een belangrijke rol spelen. Maar tegelijk focussen ze op hun eigen buurt en proberen ze die tot een leefbare plek te maken voor zichzelf en hun kinderen. Het is geen toeval dat ook bij ons enkele jonge moeders, waaronder mijn vrouw, het voortouw namen. Deze groep vrouwen is binnen onze samenleving enorm trendsettend zonder dat ze het zelf beseffen. Meer nog dan de vorige generaties erkennen ze de waarde van goede netwerken. Ze hebben op professioneel vlak geleerd hoe waardevol het is om

connecties te leggen, online en in *real life*. Die kennis en ervaring trekken ze nu door naar hun leefomgeving. Juist in deze snelle samenleving, vol drukke schema's, is het handig om te kunnen terugvallen op een sterk netwerk. Kan iemand onze brievenbus leeghalen terwijl we weg zijn? Kan iemand een half uurtje op onze slapende kinderen letten? Kan iemand me aan wat melk helpen?

Ik geef Paula volop gelijk. Dit is nieuw, het bestond daarvoor niet. Fans van de retrogedachte zullen het me niet in dank afnemen, maar vroeger was het niet beter. Denk ik. De Leefstraat mag dan een nostalgisch concept lijken, het is juist heel erg vooruitstrevend. Het gaat terug naar de basis van communicatie, een goed gesprek, en gebruikt dat als startpunt om de buurt vooruit te duwen. Het is de basis om te delen, om samen te werken, om elkaar te helpen. *Forward to basics*, heet dat. Dat is geen nostalgie, dat is de toekomst. In die toekomst steken we de handen uit de mouwen en diep in de grond, wordt de straat onze speeltuin en delen we geregeld een barbecue en een fles wijn. Geef toe, dat klinkt toch een pak beter dan de verhalen over een witte, transparante en cleane samenleving. De toekomst is aan de rock-'n-roll!

Het was enorm verrijkend om het organisch groeien van onze Leefstraat van dichtbij mee te maken. Als trendwatcher ben ik het gewend om met mijn hoofd in de toekomst te lopen, maar deze keer werkte mijn gezin, en bij uitbreiding onze straat, voor mijn ogen aan een fijnere wereld. Ze hebben dat fantastisch gedaan. En daar ben ik fier op.

SLOKKEBOMMESTRAAT 2014

TOM PALMAERTS, trendwatcher of the year, partner van het trendbureau Trendwolves (European Youth Trend Report) en bewoner van de Flanelstraat

 @palmaerts